

ΕΥΒΟΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Τα χρόνια από τα μέσα του 11ου αιώνα έως τα μέσα του 8ου αιώνα π.Χ., που πολλοί επισημειωμένοι ονόμασαν «σκοτεινά», άρχισαν πριν από 30 περίπου χρόνια να φωτίζονται από τις ανασκαφικές έρευνες στο Λευκαντί και την Ερέτρια. Το Λευκαντί, που πήρε το όνομά του από το γειτονικό χωριό¹, βρίσκεται στα μέσα περίπου του δρόμου Χαλκίδας-Ερέτριας, και η ακρόπολή του στο λόφο της Ξηρόπολης, όπου αποκαλύφθηκαν και οι προϊστορικοί οικισμοί, ελέγχει από τη μια το θαλάσσιο στενό του Ευρίπου και από την άλλη την εύπορη πεδιάδα του Λήλαντα ποταμού.

Έθνη Τουλούπα

Αρχαιολόγος

Ήδη από τη χρονική περίοδο 1050-1000, που σύμφωνα με τον ρυθμό των αγείων, ονομάζεται Πρώμη και Μέση Πρωτογεωμετρική, εμφανίζονται αντικείμενα ανατολικής προέλευσης που μαρτυρούν εμπορική επαφή με την Α. Μεσόγειο. Οι εγχώριοι κεραμοί και μεταλλοτεχνίτες φαίνεται στην αρχή να επηρεάστηκαν από τα ξένα προϊόντα, γρήγορα όμως επέστρεψαν στη συντηρητική τους τεχνολογία που πήρε τη δική της αργή εξέλιξη. Γενικά αυτή την εποχή παρατηρείται να επικρατεί στατικώς και ομοιομορφία στα αγεία της Εύβοιας, όπως και στα αγεία της Βοιωτίας, της Θεσσαλίας, της Σκύρου και εν μέρη της Νάσου.

Στην τελευταία φάση της Πρωτογεωμετρικής εποχής, που συμπίπτει με

τον 10ο αιώνα π.Χ., γίνεται μια απότομη αλλαγή. Οι νέες ιδέες που έρχονται από τον έξω κόσμο αφομοιώνονται και φέρνουν μίαν άνθηση στην τέχνη. Ο οικισμός ζωντανεύει και επεκτείνεται στα νεκρικά έθιμα εισχωρούν αττικά στοιχεία και τα κτερίσματα είναι πλούσια και περίτεχνα. Σ' ένα από τα τρία νεκροταφεία που ανασκάφηκαν στα ΒΔ του οικισμού υψώθηκε γύρω στα 1000 π.Χ. ένα μνημειώδες ναόσχημο «Ηρώο», στο κέντρο του οποίου αποκαλύφθηκαν η κάλις με τα οστά του «ήρωος», ο σκελετός μιας γυναίκας με πλούσια κοσμήματα και σκελετοί αλόγων. Το κτήριο, για κάποιους λόγους που δεν έχουν επαρκώς εξακριβωθεί, επιχώθηκε μετά από 50 χρόνια, ενώ το ίδιο νεκροταφείο ήταν σε χρήση για άλλα

150 χρόνια.

Οι άνθρωποι που ζούσαν στο Λευκαντί, στη μέση της εύφορης πεδιάδας, ήταν προφανώς αγρότες, αλλά είτε γιατί ο πληθυσμός αυξήθηκε απότομα, είτε γιατί τα κτήματα περιήλθαν στην κατοχή μιας αριστοκρατίας, στράφηκαν προς τη θάλασσα. Ο Ευβοϊκός θάλασσας διευκόλυνε τα ταξίδια προς τη Σκύρο, τη Θεσσαλία, τα νησιά των Β. Κυκλάδων, ακόμη και προς τη Μακεδονία, και αυτό αποδεικνύεται από τα κτερίσματα. Αλλά άφθονα είναι και τα ευρήματα από την Ανατολή και συζητήθηκε πολύ αν ήταν οι Φοίνικες ή άλλοι λαοί, που έφθναν τα προϊόντα τους στην Ευβοϊκή ακτή, ή αν αποτολμούσαν οι Ευβοϊκοί τόσο μακρινά ταξίδια. Γενικά επικρατεί η γνώμη ότι οι έμποροι από το Λευκαντί έφθα-

ναν έως την Κύπρο, όπου πολιορκούν τα προϊόντα τους και προμηθεύονται άλλα από την Αίγυπτο και την Εγγύς Ανατολή.

Ο 9ος αιώνας χαρακτηρίζεται από μία τάση επιστροφής στην εγχώρια παράδοση, παρόλο που τα εισηγήματα αντικείμενα είναι άβηθνα και σε ορισμένους τόπους εξαιρετικά πλούσια. Αντίστοιχα στην Κρήτη, στην Κύπρο και στην Αί Μίνα της Συρίας θρήνηκαν ευδοκιά αγάλια που χρονολογούνται στα χρόνια μετά το 825.

Γύρω στα 800 π.Χ. οι ταφές σταματούν και στα τρία νεκροταφεία. Στον οικισμό εξακολουθούν να ζουν άνθρωποι για άλλα 50 χρόνια, αλλά είναι άγνωστο πού θάβουν τους νεκρούς τους. Οι αιτίες της ερήμωσης του χώρου και του Εξερλώματος του πληθυσμού είναι άγνωστες ή πιθανότερο, ο μακρής εξοντωτικός πόλεμος μεταξύ Χαλκίδας και Ερέτριας για την κατοχή του Ηλάντιου πεδίου. Πολλές οικογένειες θα κατέφυγαν στη Χαλκίδα ή στην Ερέτρια, άλλες στη Βοιωτία ή στη Θεσσαλία, και άλλες ακόμη μακρύτερα, προς την Ιταλία, εφόσον οι πρώτες ελληνικές αποικίες, Πιθηκούσες, Κύμη, φαίνεται να ιδρύθηκαν στα μέσα του 8ου αι. π.Χ.

Στα τέλη του 8ου αιώνα χρονολογούνται σπουδαίες ταφές πολεμιστών στην Ερέτρια. Πρόκειται για μείκτους από το Λευκαντί ή για εκείνους που υπέταξαν το Λευκαντί. Το θέμα είναι συνηθισμένο με το πρόβλημα αν ο οικισμός αυτός ήταν η αρχαιότερη Ερέτρια. Όσο όμως πληθαίνουν τα προϊστορικά και τα Πρωτογεωμετρικά ευρήματα από την Ερέτρια τόσο πιο δύσκολα γίνεται δεκτή αυτή η θεωρία. Και η Χαλκίδα φαίνεται να αναπτύχθηκε γύρω στα 800 π.Χ. Ο πληθυσμός της, από γεωργικούς που ήταν στην αρχή, ανέπτυξε τη βιοτεχνία των μετάλλων, εφόσον υπήρχαν ορυχεία στην περιοχή. Η πόλη πλούτισε επίσης και με το εμπόριο της βαφής που παρήγαγε στην αλιεία της πορφύρας.

Πρώτοι από όλους τους Έλληνες οι Ευβοείς ίδρυσαν αποικίες στη ΒΑ Ελλάδα: Πύδνα, Μεθώνη, Διο (στα παράλια του Θερμαϊκού κόλπου), Όλυμπο, Τορώνη (στη Σιβηρία), Μένδη, Δίκαια (στην Παλλήνη, σημ. Κασσάνδρα), Παντικάσιον, Φαναγόρια (στη Χερσόνησο της Κριμαίας). Εκπεκτάθηκαν στα ΒΑ και εγκαταστάθηκαν: στην Κέρκυρα, από όπου διαχίχονταν από τους Κορινθίους περί το 730, ακόμη και στα Α, στο Ποσειδώνιο (ΕΙ Μίνα) της Συρίας, και τέλος στη Δύση: στα παράλια από τη Μεσοήγη έως την Καμπανία, Ρήγιον, Ιμέρα, Ίοκια, Η Κύμη έγινε το πρώτο πολιτιστικό κέντρο με το οποίο ήρθαν σε επαφή οι κάτοικοι της ιταλικής χερσονήσου και δέχθηκαν, μαζί με τη λατρεία του Απόλλωνα, και το ευδοκικό αλάθητο, από το οποίο εξελίχθηκε το λατινικό.

Αυτή η αποικιακή δραστηριότητα των Ερετρίων και Χαλκιδέων πρέπει να οφείλεται και στον 10ο αιώτη Ηλάντιο

πόλεμο, στον οποίο, έλαβαν μέρος ως σύμμαχοι όλες οι μεγάλες δυνάμεις της εποχής με τη μία ή την άλλη πόλη ή αρχή του τοποθετείται από το 730 έως το 700 και η κατάσταση από τα δεινά του είναι αισθητή έως τις αρχές του 6ου αι. π.Χ. Στην Ερέτρια, όπου οι συνθήκες για αναοικιστική έρευνα είναι πιο ευνοϊκές παρά στη Χαλκίδα, παρατηρήθηκε ότι η κεραμική υστερεί αυτή την εποχή σε ποσότητα και τα κτίσματα είναι ασήμαντα. Όμως ένας μεγάλος ιωνικός ναός, που χρονολογείται γύρω στα 600, κτίσθηκε στη μέση όψη αποκαλύφθηκαν και άλλα μικρότερα κτήρια, ίσως έρα πολύ αρχαιότερα, προφανώς γιατί ο τιμώμενος θεός, ο Απόλλων Δαφνιφόρος, είχε και ιαματικές ιδιότητες και θα προστατεύει την πόλη από τους περσιτικούς. Το έρα ήταν στα δυτικά μιας λιμνής, που παλιότερα ήταν αβαθής κόλπος και που κινδύνευσε κάθε τόσο να γίνει έλος και θάλατος.

Το καλό λιμάνι της Ερέτριας βοήθησε ώστε να καταστεί η πόλη ναυτική δύναμη και να αναπτυχθεί από τα αριστοκρατικά γένη η αρχή των Δειναυτών, που καθήκον είχαν να επιτηρούν με συνεχείς περιπολίες τη θαλασσοκρατορία της Ερέτριας. Στην τόχη των ολυγαρχικών εξέχουσα θέση είχαν οι Ιππείς, που φαίνεται ότι είχαν καλές σχέσεις με τους τυράννους της Αθήνας. Ο Πειοίστρατος είχε ζήσει αρκετά χρόνια εξόριστος στην Ερέτρια, και το 536, με τη βοήθεια των Ιππέων, κατόρθωσε να καταλάβει την αρχή στην Αθήνα. Όταν όμως ο γιος του, ο τύραννος Ιππίας, ζήτησε ως εξόριστος καταφύγιο στην Ερέτρια το 511, δεν έθηκε υποστήριξη, και τούτο σημαίνει μάλλον ότι η Ερέτρια είχε μεταβάλει το πολιτεύμα της σε δημοκρατικό. Το όνομα ενός Διαγόρα είναι συνδεδεμένο μ' αυτό το γεγονός.

Τη συμπαράσταση των Ερετρίων είχαν επιδείξει και οι Αλκμεωνίδες, αφού είχε αποδειχθεί ότι η πόλη τους ήταν καλό ορμητήριο για την κατάληψη της Αθήνας: πιθανώς να έμειναν και αυτοί εκτοπισμένοι στην Ερέτρια μαζί με τις 700 οικογένειες που αναγκάστηκαν επίσης να εγκαταλείψουν την Αθήνα, διωγμένες από τον Πειοίστρατο.

Η Ερέτρια, ως ναυτική δύναμη, είχε πιθανώς βοηθήσει το 508/7 τους Αθηναίους να διεκπεραιωθούν με πλοία από την Αυλίδα στη Χαλκίδα, που βρισκόταν τότε ανατολικότερα από τη σημερινή (στη θέση Αγίου Θωμάς). Έτσι τιμωρήθηκαν οι Χαλκιδεοί, που μαζί με τους Θηβαίους είχαν οπείσει να συνδράμουν τους Σπαρτιάτες, όταν θέλησαν να εμποδίσουν την εδραίωση της Δημοκρατίας στην Αθήνα. Οι Αθηναίοι διέλυσαν τότε την πολιτεία των Ιπποβοτών και εγκατέστησαν 4.000 κληρούχους στη Χαλκίδα. Οι Αλκμεωνίδες ανέλαβαν, πιθανώς από ευγνωμοσύνη και φιλία προς τους Ερετρίους, την ίδια υποχρέωση που είχαν αναλάβει και οι σους Δελφοί να ε-

καστακευθούσαν ένα μαρμάρινο αέτωμα για το νέο τους δωρικό περίπτερο ναό του Δαφνιφόρου Απόλλωνος. Τούτο τουλάχιστον μαρτυρούν τα εναέτια γλυπτά με τις μορφές της Θεάς Αθηνάς και του Αθηναίου ήρωα Θησέα. Όσο για το θέμα της αμαζονομαχίας, νασκαφιστή στην τέχνη των χρόνων γύρω στο 500, πρέπει να το δοξμε σαν ένα μυθικό παράλληλο του αγώνος των Ιώνων εναντίον των Περσών, που άρχισε ακριβώς τότε.

Τις επαναστατημένες ιωνικές πόλεις έπευσαν να βοηθήσουν οι Αθηναίοι με 20 πλοία και οι Ερετρίες με πέντε. Ο ερετριικός στόλος είχε ήδη συγκροηθεί με τον εγχρήτο της θάλασσα της Παμφιλίας και το 498 κοντά στην Έφεσο, όπου σκοτώθηκε ο στρατηγός Ευαλκίδας.

Οι Πέρσες δεν λημονήσαν την εμπειροσύνη του τεμένους τους στην Περιοπόλη από τους Έλληνες και εκδικηθήσαν ιδιαίτερα την Ερέτρια κατά την πρώτη εκστρατεία τους το 490. Μετά από πολιορκία 6 μηνών έκαιψαν και σύλησαν τα έρα και έουσαν μαζί τους 780 Ερετρίες, που εγκατέστησαν στα θάθη της Ασίας. Η Ερέτρια δεν άργησε να αναλάβει: το 480 πήρε μέρος με 7 τριήρεις, μαζί με τη Χαλκίδα και τα Στύρα, στις ναυμαχίες του Αρτεμισίου και της Σαλαμίνας. Μόνη με τα Στύρα πολέμησε στη μάχη των Πλαταιών το 479. Το όνομα της Ερέτριας χαρακτήριζε μαζί με εκείνα των νικητών τον ανάθημα των Δελφών. Η πόλη ανοικοδομήθηκε γρήγορα: άγνωστο πότε και σε ποια έκταση επισκευάσθηκε οι ναοί. Τον 4ο αι. π.Χ. πάντως είχαν θέσει το έρα σε λειτουργία, όπως μαρτυρούν οι επιγραφές και τα τιμητικά ψηφίσματα που βρέθηκαν στον περιβόλο του.

Οι Αθηναίοι, μετά τον θρίαμβό τους κατά των βαρβάρων, ίδρυσαν το Συμμαχικό Ταμείο της Δέλου για την προστασία των ελληνικών πόλεων από νέα εισβολή. Η Ερέτρια με ολόκληρη την Ευβοία παρέμεινε ο πυρήνας της Συμμαχίας, καταβάλλοντας αρχικά φόρο 6 και αργότερα 15 τάλαντα, όσα και η Χαλκίδα. Η Κάρυστος, στο νότιο άκρο και η Ιστιαία, στο θόρειο, υποχρεώθηκαν με τη θία να μετάσχουν. Το 446 Χαλκίδα και Ερέτρια τόλμησαν να στασιάζουν και ο ίδιος ο Περικλής ανέλαβε και επέτρεψε να καταστείλει τη στάση.

Το 415 Ερέτρια, Χαλκίδα, Στύρα, Κάρυστος ακολούθησαν τον αθηναϊκό στόλο στη Σικελική εκστρατεία, αλλά μετά την πανωλεθρία οι Ευβοείς άρχισαν να πλησιάζουν τους Λακεδαιμονίους. Όταν το 411 ζήτησαν τη βοήθειά τους από φόβο ότι θα τους επιτεθούν οι Αθηναίοι, επειδή είχαν καταστρέψει τα πλοία τους στο λιμάνι της Ερέτριας, οι Λακεδαιμόνιοι έβηκαν αφορμή για να καταλάβουν ολόκληρο το νησί.

Με τη λήξη του Πελοποννησιακού πολέμου το 401, οι πόλεις αναμορφώθηκαν. Στη Χαλκίδα κτίζεται η γέφυρα

με τα δύο οχυρά, που θα ενώσει την πόλη με τη βοιωτική ακτή. Στην Ερέτρια υψώνεται το επιβλητικό τείχος με τη μνημειώδη Δυτική Πύλη και οικοδομούνται μεγαλοπρεπή δημόσια και ιδιωτικά κτήρια.

Σύντομα, το 395, συνασπίσθηκαν εναντίον της Σπαρτιάτων (και ενσώα ο Αργολικός πολεμιστής του Τισσαφέρνη στη Μ. Ασία) οι Ευβοείς ακολουθώντας τον συνασπισμό των Αθηναίων και πήραν μέρος στις μάχες της Νεμέας και της Κορινθίας. Το 377 επανήλθαν στην Αθηναϊκή Συμμαχία. Αργότερα έγιναν μέλη της Βοιωτικής Συμμαχίας, ακολουθώντας τον Επαμεινώνδα στην εκστρατεία του στην Πελοπόννησο (369 π.Χ.) και πήραν μέρος στη μάχη της Μαντινείας (362 π.Χ.). Με το τέλος της Βοιωτικής Ηγεμονίας η Εύβοια επανέρχεται το 357 στην Αθηναϊκή Συμμαχία και στη Δημοκρατία. Τότε πρέπει να ιδρύθηκε το πρώτο Ευβοϊκό Κοινό, όπως θεσπίζεται από τα νομοσέματα που φέρουν τα γράμματα ΕΥΒ, πράγμα που σημαίνει ότι οι πόλεις της Εύβοιας συμφώνησαν να έχουν μια κοινή εξωτερική πολιτική. Στη Χαλκίδα ο δυνάστης άντρας είναι ο Καλλίας, στην Ερέτρια ο Μενόστρατος και αργότερα ο πολιτικός Πλούταρχος.

Με την ανάμειξη του βασιλέως της Μακεδονίας Φίλιππου Β' στα εσωτερικά των ελληνικών πόλεων, η Εύβοια θα μπει από το 350 έως το 198 σε νέες ολέθριες περιπέτειες. Ο Δημοσθένης κατηγορήσει το 343 τους «κατάρατους» Ευβοείς ότι δέχονται στρατεύματα μακεδονικά, προσφέροντάς τους έτσι ένα ορμητήριο κατά της Αττικής. Ο Καλλίας παραταί και συμμαχική πότε με τους Βοιωτούς, πότε με τους Μακεδόνες και τέλος με τους Αθηναίους. Με τη βοήθεια των Αθηναίων το Κοινό απέκτησε νέα δύναμη και ο στρατηγός Φωκίων, μετά από πρόσκληση του Καλλία και του Πλούταρχου, δίνει μάχη εναντίον των φιλομακεδόνων στις Ταύνας (σημ. Αλιβερί) και επαναφέρει τη δημοκρατία.

Μετά τη μάχη της Χαιρωνείας, το 338, οι Ευβοείς άρχισαν διαπραγματεύσεις με τον νικητή και πήραν μέρος στο Συνέδριο της Κορίνθου. Ο Φίλιππος επέταξε τη Χαλκίδα που εις το εξής θα εφεληθεί σε σημαντική ναυτική βάση. Από το 331 η πόλη χρησιμοποιεί ως μόνιμη έδρα της Μακεδονικής φρουράς. Μεταξύ των ετών 318-309 οι ευβοϊκές πόλεις περιέρχονται για στον Κάσανδρο, μια στον Αντίγονο Μονόφθαλο, μια στον Πτολεμαίο... και για ένα διάστημα 5 χρόνων πάλι στους Βοιωτούς. Το 304 εμφανίζεται ο Δημήτριος ο Πολιορκητής. Γίνεται κύριος της Χαλκίδας και κηρύσσει την απελευθέρωση της Εύβοιας. Πιθανότατα ανασύστησε και το Κοινό. Αυτό έως την ήττα του στην Ιβή της Φουγίας από τον Σέλευκο το 301· γιατί κάποιος έγινε δεσποτικός και επέβαλε παύσει όλους του αξιωματικούς. Φαίνεται

ότι διέλυσε και το Κοινό.

Στην Ερέτρια ο φιλόσοφος Μενέδημος έγινε πρόβουλος και ανέλαβε τη διοίκηση της πόλεως. Επεδίωξε με τη βοήθεια του Λυσιμάχου και των Πτολεμαίων να κερδίσει κάποια αυτονομία και φαίνεται ότι κάπως το επέτυχε, γιατί το 275/4 η Χαλκίδα και η Ερέτρια στέλνουν Ιερσημόνημο στη Δελφική Αμφικτυονία.

Ακολουθεί μια περίοδος πάλης μεταξύ του Αντίγονου Γονατά και του ανιψιού του Αλέξανδρου για την κυριαρχία στην Εύβοια. Ο Αλέξανδρος εμφανίζεται ως ελευθερωτής και απαλλάσσει τις πόλεις από τις φρουρές αποκαθιστώντας και το Κοινό (265/4). Ο Αντίγονος, μετά τον θάνατο του Αλέξανδρου, εκδιώχθηκε τις πόλεις, και ιδιαίτερα την Ερέτρια την τιμώρησε παραδειγματικά (245). Αντίθετα, η Χαλκίδα, που αποκατά μεγάλη στρατηγική σημασία μετά την απώλεια του Ακροκορίνθου, πλουτίζεται με μνημεία και πλασιώνεται από κλητός που πολύ γλαφυρά περιγράφει ο Ηρακλείδης Κρητικός.

Μια νέα περίοδος αρχίζει για την Εύβοια με την επέμβαση του Αττάλου, βασιλέως της Περγάμου, και των Ρωμαίων. Παρά τη βέληση της, αναμειγνύεται στις συγκρούσεις που αρχίζουν με τον πρώτο Μακεδονικό πόλεμο το 210 π.Χ.

Ο δεύτερος αιώνας αρχίζει με τις καταστροφές των δύο μεγάλων Ευβοϊκών πόλεων. Το έτος 200 καταστρέφεται ολοσχερώς η Χαλκίδα με διαταγή του Ποπλίου Σουλπίκιου Γάλβα, και το 198 ισοπεδώνεται η Ερέτρια από τον Λεύκιο Φλαμίνιο. Πλήρωσαν έτσι την πίστη τους στον Φίλιππο Ε'. Όμως ο Τίτος Φλαμίνιος ανακρίσσεται το 196, στο Συνέδριο της Κορίνθου, ελευθερωτής της Ελλάδος και τα πράγματα αλλάζουν. Ένα φιλορωμαϊκό πνεύμα άρχισε να καλλιεργείται στις πόλεις της Εύβοιας και οι κάτοικοι είναι ευχαριστημένοι, γιατί, αν και υποτέλει, είχαν κάποιες ελευθερίες. Το Ευβοϊκό Κοινό ανασυστήνεται και το εμπορικό αναθώνει. Στην Ερέτρια εγκαθίστανται πολλοί μέτοικοι από όλο τον κόσμο και φέρνουν νέες δοξασίες. Τότε εισήχθη και η λατρεία της Ίσιδος στην πόλη.

Οι διάδοχοι του Φλαμίνιου φάνηκαν πολύ σκληροί πράιτορες. Ο 1ος αιώνας π.Χ. είδε την ερήμωση των ιερών, τη διαρπαγή του αρχιτεκτονικού υλικού και των καλλιτεχνικών θησαυρών. Η καταστροφή ήταν ακόμη πιο τρομερή, όταν οι Ρωμαίοι έθλησαν να εκδικηθούν τους Ευβοείς που είχαν ταχθεί με το μέρος του Μιθριδάτη.

Το έτος 21 π.Χ. ο Αύγουστος απέσπασε από την Αθήνα την Αίγυα και την Ερέτρια, που είχαν μείνει πιστές στον Αντώνιο. Η Ερέτρια εγκαταλείπεται και λόγω των πυρετών, και χρησιμοποιεί μόνο για «λατομείο» και καλλιεργήσιμο γη.

Σημείωση

1. Το αρχαίο όνομα του οικισμού είναι άγνωστο· προτάθηκαν από τον καθ. Μ. Porphm το Αλιαντόν και από τον καθ. Π. Θέμελη η Ουαλία. Προτείνω το όνομα της Κύπης, που δεν αναφέρεται στα κείμενα παρά μόνο με εκκλίση της Χαλκίδας και της Ερέτριας στον αποικισμό της ιταλικής Κύπης.

Euvoea: The Historic Period E. Touloupa

Only thirty years ago the so-called «Dark Ages» (11th-8th century BC) have started been lighted due to the archaeological research at Leukandi and Etria.

At the beginning of this period the local works of art exhibit a short-lived influence from the East. A new artistic blooming marks the tenth century: the settlement at Leukandi is enlarged and the funerary offerings discovered in its three cemeteries are rich and sophisticated. A monumental, templeshaped heroon (1.000 BC), excavated in one of the cemeteries, has produced an urn with the bones of the «heroe», the skeleton of a woman with rich jewels and horses' skeleton. The finds of Leukandi attest relations not only with the neighbouring regions but also with Egypt, Near East and Cyprus. The ninth century is characterized by a return to the local tradition and an increase in exports. Around 800 BC the settlement is abandoned and the inhabitants of Leukandi flee to other town of the vicinity or emigrate and establish colonies. Significant burials of warrior found at Etria date from the end of the eight century, while at about the same time the town of Chalkida develops with its outstanding mining and dying enterprises.

The Euvoeans, first among all Greeks, have established colonies not only in NE Greece (from Pydna to the Crimea peninsula) but also far away as Italy and Syria.

An impressive ionic temple dedicated to Apollo Daphniphoros (= the laurel bearer) has been discovered in Etria. This city became an important naval power and showed a most aggressive attitude towards Athens, therefore it was finally punished. During the Persian wars, the Persians retaliating the arson of Persepolis by the Greeks ruined Etria completely, but the town managed to recover rather quickly. Decades later the Lacedaemonians occupied the entire Euvoea. After the end of the Peloponnesian war (401 BC) the cities are reformed and the bridge with the two fortifications, connecting the island with the mainland country, is built. In 377 BC the Euvoeans return to the Athenian League while later the Euvoean's is Common is established. The years between 350 and 198 BC is a period of new adventures for the island that passes under Macedonian rule and is finally devastated and looted by its Roman conquerors.